

משלי פרק ב

- (א) בְּנִי אִם תִּקַּח אֶמְרֵי וּמִצְוֹתַי תִּצְפֹּן אֶתְךָ:
 (ב) לְהִקְשִׁיב לְחִכְמָה אֲזַנְךָ תִּטֶּה לְבָךְ לְתִבּוּנָה:
 (ג) כִּי אִם לְפִינָה תִקְרָא לְתִבּוּנָה תִתֵּן קוֹלְךָ:
 (ד) אִם תִּבְקֶשׁנָה כַּכֶּסֶף וְכַמְטָמוֹנִים תִּחְפֹּשְׁנָה:
 (ה) אֲזִי תִבִּין יִרְאֵת יְדוּד וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא:

ביאור הגר"א - משלי פרק ב פסוק ד

אם תבקשנה ככסף גו' כי בקשה הוא על דבר הנאבד מקומו איה הוא, כמו שכתוב (תלים קיט) תעיתי כשה אובד בקש עבדך וכן כסף להרויח אין אדם יודע במה להשתכר ודרך האדם לבקש אחריהם והולך ממקום למקום להרויח לזה אומר תבקשנה ככסף. וכמטמונים תחפשנה דרך דבר הטמון במקום ידוע שמונח ומוטמן בשדה ובמקום ואינו יודע מקומו ממש צריך לחפש בידים, ובזה שייך חיפוש בדבר הטמון שטמן הוא או אבותיו וזהו כמטמונים תחפשנה.

והענין שהן נגד תורה ומצות שלתורה צריך לבקש ככסף ולילך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה וזהו אם תבקשנה ככסף היינו לתורה. וכמטמונים תחפשנה היינו מצות אחר שהם טמונים וצפונים בידו עד עת בא זמן המצוה לעשותה ואז יחפש אחר הלכותיה ודקדוקיה במקום שטמן תחת ידו כלומר באותן הלכות שלמד כבר עכשיו יחפש אחריהם דוגמת מטמונים וכמה שכתוב למעלה ומצותי תצפון אתך:

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ג

וחייב לשכור מלמד לבנו ללמדו ואינו חייב ללמד בן חבירו אלא בחנם מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד.

חיי אדם הקדמה אחרונה

אמר המחבר, במה אקדם לה', אכף לאלהי מרום [מיכה ו, ו], כי כל תגמולהי עלי, אודה בכל לב ואכבדה שמו לעולם, כי גבר חסדו עלי וקרבני לעבודתו עבודת הקודש. ונתן לי חלק כטפה מן הים בתורתו הקדושה והטהורה. מה אני ומה חיי, אשר עשה עמי החסד הגדול הזה, ועוד גבר חסדו עלי כי הביאני עד הלום לעשות שם כשם הגדולים לחבר חבורים ללמד דעת לעם קדשו אשר כל איש משתוקק ללמוד בתוכם, וכבר נתקבלו ונתפשטו חבורי חיי אדם על אורח חיים וחכמת אדם על יורה דעה בכל גבול ישראל, ויותר מזה אשר זיכני בחיי שהתעוררו כמה מדפיסים לחזור ולהדפיס חבורי. ידעתי כי אין בי לא חכמה ולא תבונה ולא כשרון מעשה, כי אם בחסדו הגדול אשר חנן

אותי ממתנת חנם. ואין לי אלא לברך שמו הגדול בכל לב. ארנן בברכה ותהלה ואומר, ברוך שהחייני וקיימני לזמן הזה. יהי שמו הגדול מבורך מעולם ועד עולם: והנה כבר כתבתי בהקדמה מדפוס ראשון, מה ראיתי על ככה ומה הביאני לכך.

ועתה באתי להוסיף, ידוע, שעיקר לימוד התורה הוא לידע מצותיה בכל פרטיה.

כי אמת שהקב"ה שמח בפלפולא, אבל אין זה רק כמו שהאב משתעשע ושמח כשמדבר בנו איזה דבר חכמה, אבל אין זה תכלית אהבתו לבנו, רק כשרואה שבנו הולך בדרך הישר ומקיים כל מצוות אביו, כן רצונו ית"ש, כשמפלפל האדם בדברי תורה בדברי השכל, אבל בודאי העיקר הוא רצונו ית"ש שידע מצוות התורה.

וז"ל הש"ך בסי' רמ"ו ס"ק ה', כתב הדרישה, יש בעלי בתים נוהגים ללמוד בכל יום גמרא עם תוספות ולא שאר פוסקים. אבל לי נראה שיש ללמוד ספרי הפוסקים דיני התורה, דזה שורש ועיקר לתורתנו כו', דכיון שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות, לא ילמדו בש"ס לחוד, עד כאן לשונו.

כי התורה כלולה ב' מצוות: חלק א', ללמוד תורה, כמו שכתוב "ולמדתם את בניכם" (וכמוהו הרבה). ובזה אין חילוק אם ילמוד מסכת ברכות ומועד או סדר קדשים, כי הכל הוא דברי אלהים חיים.

וחלק הב' הוא שיהיה הלימוד על מנת לעשות, הוא קודם לחלק הא', כי בזה מקיים שניהם. כי אם לא ילמוד, לא ידע מה לעשות.

ועל זה אמרו, נמנו שהלמוד קודם, שהלמוד מביא לידי מעשה, רצה לומר שידוע מה לעשות.

ולכן הקדמונים הרי"ף והרא"ש לא חיברו רק על מסכתות הנהוגות אצלנו והשמיטו הרבה דברים דלא שכיחי, והיינו לפי שראו שנתמעטו הלבבות, וקצרו לנו הדרך לפי השגתינו.

ובזה נראה לי לפרש הא דאיתא בב"מ ק"ט שאמר ליה ר' אחא בריה דר"י לרב אשי שדקדק עליו בשמועה הרבה והשיב לו, כי מטית לשחיטת קדשים, תא ואקשי לי. פרש"י הכרתי בך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות, כי מטית למס' זבחים שהיא עמוקה, תא ואקשי לי ואתן לב לתרץ, ע"כ. ולפירושו לעניות דעתי דחוק, שהרי אדרבה א"ר ישמעאל סוף ב"ב "הרוצה להחכים, יעסוק בדיני ממונות, שהם כמעין המתגבר"¹. ובזה אתי שפיר, דמצינו כמה פעמים שהשיבו האמוראים "אילו דייקנן כולי האי, לא מתנינן"², רצה לומר שהרי חוב על האדם לידע מתחלה דיני התורה על פי פשוטן,

1. המשנה האחרונה במסכת בבא בתרא: אמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס:

2. הכוונה למה דאיתא בעירובין דף מח עמוד א: אמר ליה רב משרשיא לבריה כי עיילת לקמיה דרב פפא בעי מיניה ארבע אמות שאמרו באמה דידיה יהיבין ליה או באמה של קדש יהיבין ליה

כדאמרינן "למגמר והדר למסבר", והיו צריכין לחזור תמיד המשניות והברייתות שקבלו מרבים והם הלכות פסוקות, והוא היה העיקר הלמוד אצלם, ולזה אמרו, אילו דייקנין כולי האי לפלפל, לא יהיה לנו פנאי לחזור הלכות פסוקות, רק באיזה זמן אזי דקדקו בשמועה לפלפל בו ולדקדק. והנה באותו פעם היה רב אשי חוזר על תלמודו, ובא רב אחא לדקדק עליו בפלפולא, והשיב לו, כי מטית לשחיטת קדשים, דאז יהיה עסקי רק בחלק א' דהיינו ללמוד, ואז תא ואקשי לי. אבל עכשיו אני צריך לחזור על הלכות פסוקות:

אם אמר לך אמות של קדש יהבינן ליה עוג מלך הבשן מה תהא עליו ואם אמר לך באמה דידיה יהבינן ליה אימא ליה מאי טעמא לא קתני לה גבי יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם כי אתא לקמיה דרב פפא אמר ליה **אי דייקנין כולא האי לא הוי תנינן** לעולם באמה דידיה יהבינן ליה ודקא קשיא לך מאי טעמא לא קתני גבי יש שאמרו דלא פסיקא ליה משום דאיכא ננס באבריו. **רש"י ד"ה אי הוה דייקנין כולי האי**: בכולי הש"ס, לא הוי מצינו לתרוצי כל דיוקי, ולא הוה תנינן. וראה **בספר חסידים סימן תתקפד**: ובזמן הזה שאין חכמה יתירה צריך לרב לפרש הכל, גם אם יכתוב פירוש יפרש כל הצורך כדי שלא יהא יגע לחשוב ויבטל משאר דברי תורה, ומה שאמרו בתורת כהנים אין שונין לחכם ואין מפרשים לחכם, כגון חכם שמבין בזריזות שנאמר (שם י"ד ו') ודעת לנבון נקל, כמו שאמר בן עזאי לר' יוסי הגלילי בתורת כהנים כשהיו מקשים לו. [כשיהיה לו קושיא] יאמר החכם בכאן יש קושיא וישם התלמיד אל לבו שידע מעצמו ויכנס בחריפות, וכשלא ידע אז הרב יגיד לו. עכ"ל. ועיין **בברית עולם ושומר הברית סימן תתקפד**: כדי שלא יהא יגע לחשוב ויבטל משאר דברי תורה וכו' וכיוצא אמרו בעירובין דף מ"ח אי דייקנין כולי האי לא תנינן. עכ"ל. כוונת ספר חסידים **לספרא מצורע - פרשת זבים פרשה ג'**: א"ל רבי יוסי הגלילי [לבן עזאי] שניהו, אמר לו אין שונים לחכם. אמר לו פרשיהו. אמר לו אין מפרשים לחכם, חזר רבי יוסי הגלילי ופירוש ומה אם במקום וכו'. וראה כזה **בפסיקתא זוטרותא (לקח טוב) ויקרא פרשת מצורע**: וזו הלכה השיב בן עזאי את ר' יוסי הגלילי אמר לו ר' יוסי הגלילי שנהו לי, ואמר אין שונין לחכם. פרשיהו, ואמר אין מפרשין לחכם. ופירשו רבי יוסי הגלילי מעצמו: